

کیفیت حاکمیت و مسیر توسعه

(نگاهی به شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ و پیام‌های آن برای ایران)

❖ شاخص حاکمیت خوب چاندلر؛ نگاهی متفاوت به کیفیت دولت‌ها

چرا برخی کشورها با منابع طبیعی محدود در زمره موفق‌ترین اقتصادهای جهان قرار می‌گیرند، در حالی که برخی کشورهای برخوردار از منابع فراوان همچنان با چالش‌های توسعه‌ای مواجه‌اند؟ پاسخ این پرسش را نمی‌توان صرفاً در میزان ثروت، جمعیت یا موقعیت جغرافیایی جست‌وجو کرد؛ بلکه بخش مهمی از آن به کیفیت حاکمیت و توانایی دولت‌ها در اداره مؤثر کشور بازمی‌گردد.

در میان ده‌ها گزارش و رتبه‌بندی بین‌المللی که هر سال درباره توسعه اقتصادی، رقابت‌پذیری، سرمایه‌گذاری و رفاه کشورها منتشر می‌شود، شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ رویکردی متفاوت دارد؛ رویکردی که بیش از نتایج توسعه، بر عوامل شکل‌دهنده این نتایج تمرکز می‌کند.

همین تفاوت، شاخص چاندلر را به یکی از جذاب‌ترین شاخص‌های بین‌المللی سال‌های اخیر تبدیل کرده است. برخلاف بسیاری از شاخص‌های رایج حکمرانی که عمدتاً بر موضوعاتی نظیر مشارکت سیاسی، پاسخگویی، دموکراسی، حقوق سیاسی و کیفیت حکمرانی تمرکز دارند، شاخص چاندلر بیشتر بر «کیفیت حاکمیت» و «ظرفیت اداره کشور» متمرکز است. به بیان دیگر، این شاخص کمتر می‌پرسد که دولت‌ها چگونه انتخاب می‌شوند و بیشتر بررسی می‌کند که دولت‌ها تا چه اندازه قادرند سیاست‌گذاری کنند، منابع عمومی را مدیریت نمایند، خدمات ارائه دهند و اهداف توسعه‌ای را محقق سازند.

بر همین اساس، شاخص چاندلر عملکرد ۱۳۳ کشور جهان را از طریق ۳۵ زیرشاخص در قالب هفت محور اصلی شامل رهبری و آینده‌نگری، قوانین و سیاست‌های کارآمد، نهادهای قوی، مدیریت مالی عمومی، محیط جذاب کسب‌وکار، نفوذ و اعتبار بین‌المللی و ارتقای رفاه مردم ارزیابی می‌کند.

❖ کشورهای برتر و پیام‌های جهانی شاخص چاندلر ۲۰۲۶

شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ در شرایطی منتشر شده است که دولت‌های جهان همچنان با چالش‌هایی نظیر نااطمینانی‌های ژئوپلیتیکی، فشارهای مالی، تحولات فناورانه و رقابت‌های فزاینده اقتصادی مواجه هستند. با وجود این شرایط، نتایج گزارش نشان می‌دهد که ۶۱ درصد کشورهای مورد بررسی نسبت به سال قبل عملکرد بهتری داشته‌اند. به طوری که، سنگاپور برای چهارمین سال متوالی رتبه نخست جهان را کسب کرده که بیانگر نقش نهادهای کارآمد، ثبات سیاسی، حاکمیت قانون و مدیریت مالی منضبط در شکل‌گیری حکمرانی موفق است.

گزارش چاندلر همچنین نشان می‌دهد که طی سال‌های اخیر بیشترین بهبود جهانی در حوزه «نهادهای قوی» رخ داده، در حالی که «مدیریت مالی عمومی» به مهم‌ترین چالش حکمرانی در سطح جهان تبدیل شده است؛ موضوعی که عمدتاً ناشی از افزایش بدهی دولت‌ها و محدودیت‌های مالی پس از همه‌گیری کرونا است.

برای ایران، مقایسه با امارات متحده عربی به عنوان موفق‌ترین کشور خاورمیانه آموزنده‌تر است. امارات در سال ۲۰۲۶ رتبه نهم جهان را کسب کرده و با اصلاحات نهادی، توسعه دولت الکترونیک، بهبود محیط کسب‌وکار و جذب سرمایه‌گذاری توانسته جایگاه خود را در میان کشورهای برتر جهان تثبیت کند. در مقابل، ایران با رتبه ۱۲۵ جهان از بین ۱۳۳ کشور، همچنان با چالش‌هایی در حوزه کیفیت مقررات، محیط کسب‌وکار، آینده‌نگری و کارآمدی اجرایی مواجه است. این مقایسه نشان می‌دهد که تفاوت در کیفیت حکمرانی و ظرفیت دولت می‌تواند حتی در یک محیط منطقه‌ای مشترک به تفاوتی چشمگیر در رقابت‌پذیری اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری و رفاه عمومی منجر شود.

❖ عملکرد ایران در ابعاد هفت‌گانه شاخص

نتایج شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که ایران از میان ۱۳۳ کشور مورد بررسی، رتبه ۱۲۵ جهان را کسب کرده است. رتبه ایران، تصویری نسبتاً نامطلوب از جایگاه کشور ارائه می‌کند؛ اما بررسی زیرشاخص‌های چاندلر نشان می‌دهد که رتبه کلی همه واقعیت را بازگو نمی‌کند و ریشه بسیاری از چالش‌ها را باید در کیفیت حکمرانی و سیاست‌گذاری جست‌وجو کرد.

بهترین عملکرد ایران در میان هفت محور اصلی شاخص به «خوش‌نامی و نفوذ بین‌المللی» با رتبه ۹۶ جهان مربوط می‌شود. رتبه ۳۸ در دیپلماسی بین‌المللی و ۶۶ در برند ملی از نقاط قوت کشور محسوب می‌شوند، هرچند ضعف در تجارت بین‌المللی (رتبه ۱۲۸) و ارزش‌گذرنامه (رتبه ۱۲۹) مانع از بهبود بیشتر این جایگاه شده است.

ایران در محور «ارتقای رفاه مردم» رتبه ۱۰۳ جهان را کسب کرده است. در این بخش، توزیع درآمد (۵۹)، امنیت فردی (۶۹) و آموزش (۷۹) عملکرد بهتری نسبت به سایر زیرشاخص‌ها دارند؛ در حالی که ثبات قیمت‌ها (۱۲۸)، عدم تبعیض (۱۲۶) و شکاف جنسیتی (۱۲۳) مهم‌ترین نقاط ضعف کشور محسوب می‌شوند. این نتایج نشان می‌دهد که مهم‌ترین عامل کاهش رتبه ایران در رفاه عمومی، بی‌ثباتی اقتصادی و تورم مزمن است.

در مقابل، ضعیف‌ترین عملکرد ایران به محور «رهبری و آینده‌نگری» با رتبه ۱۳۰ جهان مربوط می‌شود. رتبه پایین کشور در زیرشاخص‌هایی مانند نوآوری (رتبه ۱۲۸) و چشم‌انداز بلندمدت (رتبه ۱۲۵) نشان می‌دهد که یکی از چالش‌های اصلی حکمرانی در ایران، آینده‌نگری و طراحی راهبردهای توسعه‌ای متناسب با تحولات پیش‌رو است

❖ مهم‌ترین پیام‌های سیاستی برای ایران

یافته‌های شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که چالش اصلی ایران بیش از آنکه در حوزه رفاه اجتماعی باشد، در کیفیت سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری، محیط کسب‌وکار و ظرفیت اجرایی دولت متمرکز است. هرچند ایران در برخی زیرشاخص‌های رفاهی نظیر توزیع درآمد، امنیت فردی و آموزش عملکردی بهتر از رتبه کلی خود دارد، اما ضعف در شفافیت، حکمرانی مقرراتی، جذب سرمایه‌گذاری و ثبات سیاست‌ها موجب کاهش جایگاه کشور در این شاخص شده است.

بر این اساس، کاهش بی‌ثباتی مقررات، بهبود فضای سرمایه‌گذاری، توسعه دولت الکترونیک، افزایش شفافیت و ارتقای کیفیت اجرای سیاست‌ها می‌تواند نقش مؤثرتری نسبت به بسیاری از سیاست‌های کوتاه‌مدت اقتصادی در بهبود عملکرد کشور ایفا کند.

❖ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شاخص حاکمیت خوب چاندلر ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که فاصله ایران با کشورهای پیشرو بیش از آنکه ناشی از کمبود منابع یا ضعف در برخی شاخص‌های رفاهی باشد، به کیفیت حکمرانی و ظرفیت دولت در سیاست‌گذاری و اجرا بازمی‌گردد. بررسی زیرشاخص‌ها نشان می‌دهد که نقاط ضعف اصلی کشور در حوزه‌هایی مانند شفافیت، کیفیت مقررات، جذب سرمایه‌گذاری، محیط کسب‌وکار و آینده‌نگری متمرکز است؛ در حالی که برخی شاخص‌های رفاهی و دیپلماسی بین‌المللی عملکرد نسبتاً بهتری دارند.

در مجموع، مهم‌ترین یافته این گزارش آن است که بخش قابل توجهی از چالش‌های توسعه‌ای ایران ماهیتی نهادی دارد. بهبود کیفیت دولت و کارآمدی نهادهای عمومی را می‌توان یکی از مهم‌ترین پیش‌شرط‌های ارتقای رقابت‌پذیری، جذب سرمایه‌گذاری و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار دانست. در نهایت، تجربه کشورهای موفق نشان می‌دهد که توسعه پایدار بیش از آنکه به حجم منابع وابسته باشد، به توانایی دولت در تبدیل این منابع به نتایج توسعه‌ای وابسته است.